

Gunnar Steineck

"Naturliga läkemedel"

□ Att "naturliga ämnen" är ofarliga är en av de viktigaste myterna bakom den stora försäljningen av olika produkter i den s.k. hälsokosthandeln.

Den juridiska termen "naturmedel", som definierar preparat vilka får säljas utan den kontroll som gäller för läkemedel, andas ofarlighet, ett bättre alternativ till "kemiska" läkemedel. Den vore spännande att se en historiebeteckning av myten, från dess ursprung fram till reklamfundament för en miljardindustri.

Att myten får spridning bland sot betong och asfalt i centraleuropa tycker jag förståeligt. Att den får en sådan kraft bland Linnés barn och barnbarn förstår jag inte. Vi bör väl veta att vissa svampar är skadliga, andra ätliga, att huggormens bitt svider och att destillat av jäst potatis kan ge huvudvärk.

En patientgrupp som varje år påminns om att "naturliga" ämnen kan ställa till stort förtret är de som är allergiska mot pollen.

Sten Forsman nämner i Läkartidningen (nr 18, 1991) att han sett hur många patienter med atopisk dermatit, allergi som ger symtom i huden, försämrats av "naturmedel". En 26-årig kvinna hade sedan länge måttliga hudbesvär, orsakade av allergi, som kuperats med lokal behandling kompletterat med tabletter. Han mötte patienten då denne sökt en akutmottagning, kraftigt försämrad med utslag över stora delar av kroppen.

Försämringen hade inträffat efter intag av ett örtt ordinerat av en homeopat. Ört-téet kallas ÖT-10 och innehåller ett stort antal ämnen, bl.a. "betula alba, aa", ett slags björk-extrakt.

En 14-årig flicka hade varit besvärsfri under ett års tid. Måttliga besvär förde henne till en homeopat. Hon fick tre olika preparat, varav ett var ÖT-10. Flickan försämrades ordentligt efter några dagar.

Forsman skriver att det var ett av de

allvarligaste fallen man sett på kliniken. Ett allergitest, ett s.k. RAST-test, gav en klar reaktion för björk. Upphettning av björk-extrakt förstör inte de ämnen som framkallar allergin.

Forsman beskriver även en 45-årig kvinna som hade en hudtumör, basaliom, som kan vara lokalt aggressiv. Under ett års tid hade hon gått hos en homeopat som ordinerat salva under diagnos "eksem".

Kvacksalveriet och den seriösa etnofarmakologin

□ Kanske använder vi för liten andel av de pengar som läggs ned på att få fram nya läkemedel på ämnen från växtriket. Vissa medicinalväxter skulle kunna vara billiga alternativ till en del läkemedel i fattiga länder. Kanske vi kan lära oss nya farmakologiska principer genom att undersöka aktiva substanser från växtriket.

Inom etnofarmakologin studerar man medel från växter som har haft medicinsk användning inom olika kulturer. Modern etnofarmakologi är ett tvärvetenskapligt område med inslag från botanik, kemi och farmakologi.

En flitig skriftställare med rötter inom området är Jan G Bruhn. Han har varit chefredaktör för Journal of Ethnopharmacology, en viktig internationell tidskrift. Hans avhandling gällde kaktusalkaloider. På Apotekarsocietetens förlag har Bruhn nu samlat ett antal uppsatser kring etnofarmakologi i "Naturliga läkemedel".

Bruhn menar att hälften av läkemedlen i vår farmakope (de läkemedel som säljs på apoteket) har sitt ursprung i naturen. WHO gör viktiga satsningar på att utvärdera växtdroger som används inom traditionell medicin i olika kulturer.

Den ackumulerade mänskliga erfarenheten inom traditionell medicin är viktig och får inte tappas bort. Detta illustreras av en undersökning som visade att av slumpmässigt insamlade växter var 10 % aktiva i ett experimentellt tumorsystem medan bland växter som använts mot cancer i folkmedicinen 20 % var aktiva. Hela 50 % av växterna som används i pilgifter var aktiva i samma system.

Tyvärr blir jag tveksam till Bruhns skriftställer genom hans attityd till det moderna kvacksalveriet. Bruhn tar inte alls avstånd från den voluminösa försäljningen av "naturmedel" i hälsokosthandeln. Tvärtom, han vill att vi i Sverige skall odla medicinalväxter för att tillfredsställa en internationell marknad för "gröna mediciner". Han tycks se det som glädjande att allmänheten har ökat intresse för "naturmedel".

Bruhn talar inte alls om att myter skapas och vidmakthålls av dem som vill sälja "naturmedel". Han nämner inte heller att en onödig farmakologisk problemlösning introduceras för småkrämpor som i de flesta går över utan piller.

En ytlig läsning av boken ger spännande fakta kring etnofarmakologins arbetssätt och intressanta detaljbeskrivningar kring olika medicinalväxter.

Jag läser dock boken med skepsis — när huvudredaktören inte förmår uppriktligt hålla en klar rågång mot kvacksalveriet törs jag inte lita på att det skrivna har granskats med rimliga vetenskapliga krav.

Bruhn har rötter inom etnofarmakologin men tycks idag få sin näring utanför vetenskapen. □